

בטחון ושמירת הנפש

מִרְן חַגְמֹן חֶרֶב יִצְחָק אֵיִזִיק חֲלוּי חֶרְצוּג
חֶרֶב הָרָאשִׁי לְיִשְׂרָאֵל

עַל דַּרְכֵי שְׁמִירַת הַבְּטָחוֹן הַפְּנִימִי בַּמְדִּינָה בַשַּׁבָּת וַיּוֹמַם

עַל מַצַּב הַבְּטָחוֹן הַפְּנִימִי בָאָרֶץ נִמְסְרוּ עַיִ אִישִׁיּוֹת מוֹסַמְכַת
הַפְּרָטִים הַבָּאִים:

א. מַעֲשֵׂי הַפֶּשַׁע וּבְכַלְלֵם הַחֲמוּרִים, כְּגוֹן: הַתְּפָרְצוּיּוֹת וְשׁוּד
מִתְרַבִּים בָּאָרֶץ בַּמְדָּה רַבָּה. גַּם מִקְרֵי הָרֶצַח רַבּוּ בָאוּפֶן מִבְּהִיל.
ב. כָּל מִבְּצְעֵי הַפֶּשַׁע מוֹזוּינִים וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹיוֹנָם בְּכָל מִקְרָה
שֶׁל הַפְּרָעָה.

ג. כָּל מְרִיבָה קְלָה עֵלּוּלָה לְהַתְּלַקֵּחַ עַד לְשִׁפְיַכַת דַּמִּים וְתַרְיָגָה
מִמֶּשׁ. בִּיחּוּד בַּמְקוֹמוֹת בְּהֵם גָּרִים זֶה בְּצַד זֶה בְּנֵי עֲדוֹת וַיּוֹצֵאֵי
מִדִּינוֹת שׁוֹנוֹת.

ד. יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא לְמִרְבִּית הַצֶּעֶר הַיּוֹם הַכִּי מִסוּגֵל לְמִקְרָיִם
מַעֲצִיבִים מַעִין אֱלֹהֵי הַיּוֹת וְהַצְּבוּר פְּנוּי מַעֲבֹדָה, וְהוּא גַם לְפַעֲמִים
מִתְבַּסֵּם בִּימֵי שַׁבַּת וְחָג.

ה. הַתְּעַרְבוּתָה מֵהִירָה שֶׁל הַמִּשְׁטָרָה מוֹנַעַת הַרְבֵּה שְׁפִיכוֹת
דַּמִּים וּמִקְרֵי רֶצַח וְלִשְׁיַטַּת הַנִּיידוֹת חֶלֶק רַב בּוֹה. עִם קְבֻלַּת יִדְעָה
טִלְפוֹנִית עַל אִיזָה שְׁהוּא מִקְרָה, הַנִּיידַת קוֹלְטַת מִיד וְהִיא אֲצָה לְמִקּוֹם
הַמַּעֲשָׂה. מִשׁוּם כֵּךְ גַּם הַשְּׁמוּשׁ בְּטִלְפוֹן חָשׁוּב מְאֹד לְשֵׁם הַתְּגַבְרוֹת
עַל הַפֶּשַׁעִים.

ו. יֵשׁ עֶרֶךְ רַב בְּשִׁבִּיל הַעֲמַדַת הָאֲנָשִׁים לְמִשְׁפַּט וְדִיוֹנָם
בְּעִרִיכַת רְפוּרְט וּבְקֻבֻלַּת טְבִיעַת אֲצַבְעוֹת מִיד עִם הַתְּרַחְשׁוֹת הַמַּעֲשָׂה.
בְּלַעֲדֵי זֶה אֵין בֵּית הַמִּשְׁפַּט יִכּוֹל לְהוֹדֵקֵק לְדוֹן בַּעֲנִיק. וְחִיסוֹן הַעֲבָרִין
מֵהַעֲמַדַתוֹ לְדִין הוּא מִשְׁפִּיעַ, כְּמוֹבֵן מֵאֲלִיּוֹ, עַל רִיבּוּי הַפֶּשַׁעִים. יִשְׁנֵם
בְּכֻלָּל זֶה גַּם מִקְרָיִם שְׁנֵרָאִים בְּרָאשִׁיתָם כְּבֻלְתֵי רִצְיָנִים, וְחוֹצֵאֵתָם
מִקְרֵי מוֹת.

ז. צַמְצוּם הַנִּיידוֹת בַּשַּׁבָּתוֹת יִשְׁפִיעַ לְרִיבּוּי הַפֶּשַׁעִים בַּיּוֹם זֶה.
לְאוּר כָּל הַנִּיֵּל נִכְנַסְתִּי לְבִרְרֵי כִיֶּצֶר עַל שׁוּמְרֵי מִשְׁמֵרַת הַבְּטָחוֹן
חֲפְנִימִי בָאָרֶץ לְהַתְּנַהֵג מִבְּחִינַת הַהֲלַכָּה. אוּלָם מִכִּיּוֹן שְׁכַפִּי מַצַּב הַדְּבָרִים
כַּיּוֹם אֵין הַמוֹסְדוֹת הַמְּמוֹנִים עַל כֵּךְ נוֹטִים לְפִי שַׁעַה לְהַתְּחַשֵּׁב עִם הַחֲרָאוֹת
חֲחֻלְכָה לְשֵׁם קְבִיעַת חוֹקָה שְׁתַּחֲיִיב אֶת כָּל הַפּוֹעֲלִים בּוֹה לְנַהוּג לְפִיָּה.
אֵין לְדִין הַנִּיתָן אוּפִי הַלְכָה לְמַעֲשָׂה, וְהִרִי הוּא יוֹתֵר בְּגִדֵר מִשָּׂא וּמִתָּן
שֶׁל חֲלֻכָה שְׁצוּרְתָה הַמַּעֲשִׂית הַמְּדִיקַת תְּקִבַע בְּרִצּוֹת ד' אַחֲרֵי עִין
וְהַתְּעִצּוֹת נוֹסְטִים, לְכַשְׁחַתְּנָאִים יִחִיו מִתְּאִימִים לְכַךְ.

(א) השמוש בטלפון ונטיעה במכוננית. במקרה שוד וריב.

זה ברור שאסור במקום שאין סכנת נפשות. אולם מושג סכנת נפשות מתרחב במקרה שלנו. ואבאר שיחתי: עפ"י הערכת המצב שקבלנו יוצא שריב רציני בין אנשים עלול להסתיים בנפשות, אם לא תתערב המשטרה במוקדם (תזכר עובדא אחת מרבות, איך שנתרג החכם של לפתא ז"ל בריב שפרץ בשעת חופה). ואלה המריבות מצויות ביותר בימי שבת ומועד. (כדרך שאמרו כבר בימי חז"ל בעירובין ס"א. טטרוגי הוה מטטרוגי להו בני גדר לבני חמתן, ורבי התיר היינו התקין בשבת וכו', ומ"ש שבת, דשכיח בהו שכרות). וע"כ בפרוץ ריב כזה מותר להזעיק את המשטרה ע"י הטלפון למנוע רצח וממילא מותר על המשטרה לטפל בקבלת ההודעה הטלפונית. ואם כי לפעמים מצלצלים למשטרה על דברים שאין בהם סכ"נ, הרי אין בידי המשטרה לדעת זאת מראש, ובמקרה זה הקולר תלוי בצואר המצלצל.

ומכיון שאנו תופסים את הדבר כספק נפשות מותר ממילא גם לנסוע למקום במהירות הכי אפשרית. אך השאלה נשאלת, הן כל זה אמור בהליכה למקום המעשה, אבל חזרה משם אין לנו. שמא תאמר להתיר לחזור למרכז שמא יתקבלו במרכז ידיעות על עוד קטטות ומריבות? הרי לזה יש תקנה לסדר קשר אלחוטי במכוננית וכשיהי' צורך יודיעו להם למקום שהם נמצאים והם יצאו משם. ואם נבא להתיר בכדי למהר יותר את הענין, בזה יש מאד להסתפק הואיל ושכיחות מקרים כאלה איננו בגדר רוב אלא מיעוט והאיחור הקל היכול להגרם ע"י הצורך למסור את הידיעה באלחוט למכוננית הוא מיעוט בלתי מצוי.

אכן לכאורה הרי בנוגע לחזרה יש לנו הלכה מסורשת במשנה בעירובין מ"ד: כל (או שכל"י) היוצאין להציל חוזרים למקומם. והקשו ע"ז בגמרא, ואפילו טובא, והא אמרת (רישא) אלפיים אמה ותו לא. אמר רב שחוזרין בכלי זינין למקומן. סירש"י ולעולם דווקא אלפיים אמה, אלא שאין צריכין להשליך כלי זינים מעליהם וכו' עיי"ש. וע"ז משיבה הגמרא, ומאי קושיא דלמא להציל שאני, אלא אי קשיא הא קשיא וכו'. רב נחמן בר יצחק אמר לא קשיא כאן שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן שנצחו אוה"ע את עצמן וכו' וכו' יע"ש. והנה המשמעות הפשוטה היא שרב חוזר לאותו תירוך שלעולם דווקא בתוך אלפיים אמה אלא שהחידוש הוא שחוזרים בכלי זינים למקומם בתוך האלפיים האמה וכסירש"י ז"ל הנ"ל.

אלא שרבנו הגדול ז"ל לא כך הוא מפרש, שהרי הוא אומר וכשיצילו את אחיהם מותר להם לחזור בכלי זיין למקומן בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבא (ר"מ הלכות שבת ס"ב הכ"ג). והיינו ע"כ שהוא מפרש שתירוצו של רב הוא שבכלי זינין חוזרים למקומם ואפילו טובא. ולא קבל כלל את החלוק בין נצחו ישראל את העכרים לנצחו את עצמן, אלא שבכל אופן הם חוזרים בכלי זינים למקומם. וכנראה שהיה קשה לו בנצחו ישראל את העכרים למה חוזרים בכלי זינים למקומם. ולא הונח לו דבר זה עד שנתן טעם מעצמו, שאם כן אתה מכשילן לעתיד לבא. והיינו שאם יוכרחו להניח נשקם מידם במקום הקרוב יפחדו בטעם חבאה שמא ינוצחו ח"ו וינוסו וישיגום האויבים ללא נשק בידם.

ברם יש לנו להתבונן מאין הוציא הרמב"ם לתתיר עד כדי כך שהרי לא התנה הרמב"ם שהיתר זה הוא דווקא בבקעה שהיא כרמלית, ונמצא שמתיר אפילו ברשות

הרבים. ולא התנה רבנו ז"ל גם שנשיאת הנשק תהא באופן שאין בה איסור תורה כגון כלאחר יד, ומשמע כפשטה שבכל אופן הותר). והנה לכאורה יש לומר שסמך על האמור במשנה ר"ה כ"א: בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת. ר"י אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת. מעשה שעברו וכר שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לע"ל. נמצא שהותרו בנראה בעליל משום העתיד, ואף ביוצאים להציל כך. והנה בעצם הדבר להתיר להם לחזור למקומם ממש בכלי זיינם בכל אופן שהוא, אף ברה"ר, ואף כשהם לבושים כדרכם. אין סלא על הרמב"ם, שכך משמע בירושלמי ותוספתא יעוי"ש. אך הדבר המפליא מאד הוא, שהרמב"ם נותן טעם שלא נמצא בתלמודים. והוא שלא תהא מכשילן לע"ל. אך יש לנו ראשית כל דבר להבין, למה אין הרמב"ם מסתפק בטעם הפשוט הנמצא בדברי חז"ל המצויים עתה בידינו, היינו שמא יחנפלו עליהם האויבים שוב ויצטופפו לקחת כל אחד נשקו וכנ"ל, משום מעשה שהיה. ברם, לתרץ זה יתכן כפשוטו של דבר שלזה יש מקום רק אם לא נצחו אלו את אלו אלא שהלכו אלו מאלו, שאסור שיחזרו בהם הגויים, אבל אם נצחו ישראל אזי אין חשש כזה, ולמה סתמו עד שמשמע שבכל אופן מותר ליוצאים להציל לחזור בזינם כל אחד לביתו. וע"כ הוצרך רבנו לטעם שא"כ נמצאת מכשילן לע"ל. ולמד זאת רבנו מהמשנה של ר"ה הנ"ל. אך א"כ יקשה לנו למה לא אמרו זאת חז"ל אלא משום מעשה שהיה.

ולכאורה נראה שי"ל שהדבר תלוי בדחוייה או הותרה שבת בפקר"ג. שזה ברור שלענין עדות החודש הותרה שבת מכיון שאתה מתיר לחלל שבת אף בנראה בעליל משום חשש הכשלה לע"ל. והרמב"ם סובר שגם בפקר"ג בשבת כך. וע"כ השתמש בטעם זה גם כאן. והסוגיא דעירובין מ"ה סוברת שדחוייה שבת אצל פקר"ג, וע"כ לא השתמשה בטעם זה.

ואולם איך שיהיה, לעניננו במשטרה שיצאה להציל השאלה עדיין במקומה עומדת. כי הטעמים של הברייתות הנ"ל בבבלי ירוש' ותוס' אינן שייכות לכאן כלל. ואין לנו על מי לסמוך אלא על דעת רבנו הגדול מאותו הטעם שאם לא תתן להם לחזור במונית לבסיסם אתה מכשילן לע"ל. אך הן אין הנדונים שוים: (א) שאלו אינם באים אלא בתוקף משרתם והם מוכרחים ללכת באשר ילכו, משא"כ שם שהמדובר הוא במתנדבים לצאת להציל; (ב) שם אם אתה מכריחם לחזור בלי נשק נמצאו כל הדרך מפחדים ושוב לא ילכו, משא"כ כאן שאין להם ממה לפחד. שאמנם יצאו להפריד בין יהודים נצים מחשש שמא יהרגו זא"ז, אבל אין זה מחודמה כלל ליוצאים להלחם עם נכרים היוצאים להשמיד את היהודים. באופן שהדבר ברור שלא שייך כאן טעמו של הרמב"ם ז"ל.

עפ"י נמצא שפסק הדין במקרה שנודע על ריב ומצה בין אנשים העלולים להרוג אחד את השני, שמותר אמנם לצאת למקום הריב במכונית בכדי למחר את הגשת העזרה ולהפריד ביניהם אבל לאחר שהשקיטו את הריב ומנעו שפ"ד אסור יהיה להם להשתמש במכונית ותשאר שם עד מוצאי שבת. אלא שאם יצטרכו שוב לנסוע משם במסבות דומות יסעו. אבל סוף דבר שיצטרכו להשאר לאחר החצלה במקום ואין להם היתר לחזור במכונית למקומם.

לפי הסבר האחרים על עניני הבטחון הפנימי, מכוניות המשטרה הניידות מאיימות על אנשים מסוג ידוע וזה מונע תגרות וממילא גם שפי"ד. נניח שהדבר כן, אבל הן יתכן לעשות לשם זה סיורים ברגל או לכל היותר באספניים רגילים, שאין בהם איסור דאורייתא. ואם נבא לומר שאין זה מספיק לעבור בשטחים במהירות, ברם, קשה להתיר בזה מכונית, שאין דבר ברור אם יש שם מריבה, וגם לא כל מריבות מביאות לידי רצח, ואין זה אלא בגדר מיעוט שכית. ונמצא שבכדי להתיר הניידות יש למתוח ביותר את החבל של פק"ג, ועד כדי כך לא נראה לי להתיר אלא איסור דרבנן.

כמו כן יש לדון כשנתקבלה ידיעה שהפשע כבר בוצע אלא שתפסו את הגנב ומזמינים את המשטרה שתבא לאסרו. הרי בנדון זה אין כבר שאלת הצלת נפשות ברגע זה אלא ענין של בירור משפטי, והרי זה אין בדין שידחה את השבת. אלא שיש כאן חישוב אחר, והוא שאם על סמך זה לא נתיר למשטרה לנסוע לחפש את עושה העול כי אז תתרבנה הגנבות דוקא ביום ש"ק, וכבר הוזכר שגנבות בימים אלו בכללן גם רציחה, וסריס יש כאן משום הצלת נפשות.

והנה מפני ההומר של פק"ג יתכן לחשוב על דבר היתר בדרך של שנים שעשאוה. ואם כי לא מצינו בחז"ל קולא כזאת בחולה שאי"ב סכנה שהותר שבות, ואפילו למ"ד שהותר גם ע"י ישראל, מ"מ לא מצינו שיתירו לעשות כשיש צורך במלאכה דאורייתא ע"י שנים. אכן שם הלא אסרו רפואה משום גזרת שתיקת סממנים, היינו שמא יבא לידי מלאכה א"כ גזירה זו עדיין קיימת. ומה שלא הקפידו לעשות ע"י שנים בדבר של פק"ג י"ל שהוא משום שפק"ג לכל מסור ואם הין מקפידים לעשות ע"י שנים יבא לידי קלקול כשלא יהיו שנים וימנע האחד מלעשות, כמו כן יתכן שבידים לא מאומנות תצא הפעולה המשותפת מקולקלת.

ברם, הנה הגאון מקרי"ח על ה' פסח, כפי שראיתיו מובא בבאר יצחק לתנאון מקובנה ז"ל סוף סי' י"ד כתב שדעתו נוטה ששנים שעשאוה אינו אלא לענין לפטור מחטאת, אבל מכלל איסור תורה לא יצאו. והנה לע"ע אין אצלי ספרו ז"ל. אולם התבוננתי בדברי רבנו יצחק אלחנן ז"ל ורואה אני שהוא מקשה קושיות עצומות מפק"ג ומקרבות צבור בשבת והוא מחליט שאין זה אלא בשבת אבל בשאר עברות שנים שעשאוה חייבים. ובוה אמנם יש לדון הרבה, אך אין אנו צריכים לכך בשביל הענין שלנו, ואי"ה עוד חזון למועד. אך מה שצריך כבר עכשו לעיין הרי זהו בהנחתו הגדולה שם, שהמצוה מחשיבה את הדבר ומכיון שזה נחשב לקיום המצוה, הרי הוא חייב גם לענין שבת למרות שנעשה ע"י שנים. ובוה תירץ את הקושיא מקרבנות, שאם נניח ששבת היא רק דחוייה אצל קרבנות למה לא יעשו ע"י שנים. ואם נקבל הנחתו יוצא שגם בפק"ג, מכיון שעלחה פעולה זו למצוה וקיימו בזה מצוה פק"ג, יהא זה נחשב מלאכה גם לענין שבת. ואי"כ לא הועלנו כלום. אך זה צ"ע אם שייכת הנחה זו לענין פק"ג (כפי שהוא דן שם), שאמנם חייב הוא להציל ותוא פקדים מצוה רבה של "והשבות", אבדת גופו מנין וכו', אבל קיום מצוה זאת לא מוכרחה להיות דוקא ע"י גופו ואם הוא מציל ע"י עכרים למרות שאין שליחות לעכרים, הוא ג"כ מקיים המצוה. שהעיקר הוא כאן להציל את הנפש ואפילו אם

מציל ע"י גרמא ג"כ זכה במצוה זו שמא תאמר אין הדבר כך, שהרי כל עיקר חדין נלמד מוחשבותה, שעיקרו נאמר לענין חשבת אבדה, ונאמר, ששם אם חשיב ע"י גוי, לא קיים את המצוה אלא שנפטר מן העבירה. הנה אעפ"י שאין לי לע"ע ראייה חסברא מתייבת שאין הדבר כך, אלא שמקיימה בכל אופן שחוא וד"ה לפק"ג. וכיון שכן אין לדון כלל על החשבת הדבר ע"י עשיית המצוה. ברם, יש להרגיש שתגאון מאוח"ג מקובנה ז"ל מסתמך בעיקר על היסוד שבשאר דברים מתוך לשבת עשיה ע"י שנים אסורה. ויש להתבונן בזה. הנה שם בבאר יצחק אין הגאון ז"ל מביא רק ממקור חיים שהגאון מליסא הניח כך. ולכל לראש גברר בס"ד טעמו ונמוקו.

הנה רואה אני שהגאון מליסא ז"ל לא אמר בלשון ודאות אלא בלשון אפשר. והיינו שהוא מניח שאעפ"י ש"בעשותה" לא נתיחד אלא לאיסורי שבת, הרי נתכן שלא בא אלא למעט שנים שעשאו מחטאת (וכמובן גם מכרת), וע"כ נשאר איסור תורה בשאר איסורים. ובמקום שאין חטאת כגון ברציחה לא נתמעט כלל, שאל"כ מה יתרון לשנים שהרגו את הנפש שלמדנו לפטור מפסוק אחר. כך צריך לפרש ד"ק ז"ל.

ברם, כמה קשה לנו לחדש דבר שלא נזכר בראשונים. הנה מלשוננו של הרמב"ם ז"ל בה' שבת פ"א ברור שהוא סובר ששנים שעשאוה בזה יכול זה יכול פטור לגמרי מן התורה ואינו אלא באיסור דרבנן. וכיון שהראב"ד לא השיג עליו ברור שגם דעתו היא ככה. והנה הריטב"א ז"ל בקידושין מ"ג מקשה למ"ל קרא לפטור בשחוטאי חוץ בשנים ששחטו חפ"ל מבעשותה. ומתרון שאילולי הכתוב המיוחד הייתי מקיש שוחט למעלה שבמעלה שנים חייבים, יעוי"ש. ולכאורה את"ל שבעשותה לא מיעט אלא מחטאת, למה לא תירץ שהכתוב בשחוטאי חוץ בא ללמדנו ששם הוא פטור גם מלאו. ונמצא מוכח שגם הריטב"א סובר כרמב"ם שלמדים לפטור לגמרי מלעשותה, וע"כ יפה הוקשה לו. ברם, י"ל באופן אחר שאדרבא ס"ל להריטב"א שגם בשחוטאי חוץ אין משמעות הכתוב אלא לפטור מכרת ולא מעיקר האיסור וחלאו, ולכן הקשה יפה שהרי דין זה שפיר למדים מבעשותה. ולכאורה זה מוכרת, שהרי היה יכול לתרץ שנצרך הכתוב בשחוטאי חוץ לפטור אף בזה יכול וזה אינו יכול שבאופן זה לא נתמעט מבעשותה. אלא ע"כ שהריטב"א מניח שלא פטר הכתוב בש"ח אלא מה שפטר בשבת, וע"כ לא היה יכול גם לתרץ ולהצריך הכתוב לענין לפטור מלאו.

ואם תמצי לומר, יש לסייע את הגאון מליסא מהריטב"א הנ"ל. שהרי הכתוב בשחוטאי חוץ ודאי משמעותו לפטור רק מכרת, שהרי כך נאמר שם איש איש וגד וזכרת האיש התוא מעמיו. ואילו נאמר שהכתוב "בעשותה" לגמרי מיעט מה מקשה. הרי נצרך פסוק זה להשמיענו שבש"ח יש איסור בשנים ששחטו ושלא כבכל התורה כולת. ונמצא לפ"ז אדרבא שהריטב"א הקדים את תגאון מליסא ז"ל.

ומיהו עדיין יש לדקדק שבובחים ק"ז שאלו ודרשו עונש שמענו אוהרה מני. ולבסוף נאמרו שני דברים בשם ר' יוחנן הבאה הבאה, כלומר נאמר בויקרא י"ז בשחיתת "לא הביאר" ונאמר בהעלאה "לא יביאנו", למדנו שחיתת מהעלאה לאזרת. ומכיון שכך חזה אומר שכשנתמעט שנים ששחטו מהחוא, לכל הענין הוא ממעט. בק לעונש בין לאזרת, שהרי כאלו כתובת אזרת באותה פרשה. חז"ה להעלאה שהרבו לשנים הוא בין לעונש בין לאזרה. שעל כרחק אתה מחברם שאל"כ

אין לך אזהרה לפרשה זו. ונמצא שיוצא לנו שבש"ח שניהם נתמעטו בין לכרת בין ללאו. אלא שבשבת אין זה ברור אם נתמעט מהעשה של ושמרתם את חשבת או מאת שבתותי תשמרו. (ברם, כבר כתבנו לעיל שמהרמב"ם ברור שהוא ז"ל סובר שחבל נתמעט, וידועים דברי הרשב"א בעבודת הקודש לענין שבת ואכ"מ). וע"כ ממנה לא תזע, שנתמעט זה יכול וזה יכול שאינו בכלל מלאכת שבת.

ועתה נחזה לנו ביסודו של הגאון ר' יצחק אלחנן ז"ל, שבמקום ששנים כשעושים מעשה אחד מקיימים מצוה של תורה הרי"ו מחשיב את המעשה ואינם נפטרים מטעם "בעשותה". והסתייע לזה מפירש"י שבת צ"ב: ד"ה זה אינו יכול, דאורחיהו להוציא בשנים ס"ל לר"י דחייב. וכן פ"י רבנו ז"ל בדעת ר' יתודה פוטר במשנה דלאו אורחיה בהכי. וכ"כ ברוך צ"ג. ומיהו זה יכול וזה יכול ממעטינהו דלאו אורחיהו למיעבד בתרי וכו'. ואומר אני שלא מן השם הוא זה, וכלום ר"מ חולק על עצם העובדא שזה יכול וזה יכול אין דרכם לעשות בשנים ולמה הוא פוטר אלא שבאמת בדרשות חז"ל לא מצינו שיחפשו טעמים להלכות היוצאות מתן אלא להנמיק למה דרשו כך ולא אחרת, אבל עצם ההלכה אינה זקוקה לטעם (אלא לר"ש הדורש טעמא דקרא, אלא שזהו במובן אחר ואכ"מ). וכן אתה מוצא בניד"ד, שעל עצם הכלל של שנים שעשאוה פטורים אין חז"ל נותנים טעם, ואדרבא אם היה הדבר פשוט מסברא היו אומרים הא למ"ל קרא סברא היא. אלא כיון שיש לנו דרשה ויש להכריע על מה להצריכה, כאן יש כבר מקום לסברות למה הדבר מסתבר יותר. וע"כ לר"י שישנה רק דרשה אחת של בעשותה לפטור שנים שעשאוה לומד מסברא שיש להעמידה יותר בזה יכול וזה יכול כיון שכאן אין דרכה שתעשה ע"י שנים. ור"ש שיש לו שתי דרשות של בעשותה פוטר גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול, ולר"מ שאין לו שום דרשה לכך הוא באמת מחייב. וע"כ לא תתורצנה הקושיות של הגאון מקובנא ז"ל מעבודה, וממילא בשבת שאם דהויות הן אצל שבת למה לא תעשה בשנים כשאפשר בכך בסברא הנ"ל, שכיון שתיעשה המצוה על ידם וכו' וכנ"ל, כי הכתוב בכל אופן פוטר שנים שעשאוה כל שזה וזה יכול. וכמדומני שכל הדרך הוא אחיזה בחבל מהצד שלא מתאים, שאת"ל שזה דבר קבוע בסברא שפעולה משותפת כזאת איננה פעולה כלל מצד לאו אורחיה, איך תכשיר בעבודה ומילתה וכדומה. אלא ע"כ שזוהי פעולה מעולה אלא שנתמעטה ממלאכת שבת מגוה"כ.

והראיות שהביא הגז"ל מרש"י ביצה כ"ז: שחשיבות המצוה קובע דבר זה לפעולה חשובה אינה ראייה, שכונת רש"י היא הואיל והמצוה היא בשריפה והוא מאכילה לכלבו במקום שריפה ובוהו הוא מבער הרי"ו מלאכה. וכן מה שאמרו מיגו דהוה דופן לסוכה וכו' אינו ענין לכאן ואין להשוות לזה חייבי מיתת בי"ד כי בדופן הרי צריך הוא לחשיבות של דופן לענין סוכה משא"כ לענין החייב מיתת בי"ד אינו צריך כלל לחשיבות המלאכה ואין צריכים אלא להמית אותו. ואם נמצא עומק הדין כך נאמר שיש חילוק בעשיית המצוות לסוגיהן. הנה למשל בלקיחת ד' מינים בסוכות הרי"ו מצוה אקרקפתא דגברא, וע"כ אם שנים יאחזו בבת אחת בלולב לא יצאו שניהם, שכל אחד מישראל חייב במצוה זו לבדו ואינו ענין לר"י מינים בעצמם משא"כ בקרבן שזו מצוה כפולה היא, חובת האדם לעשותה וצורך גבות שתיעשה. והעיקרית בה הוא צורך גבוה, ולא איכפת לנו ששנים משתתפים בעשייתה. וכן בחרוגי בי"ד שהיא מצוה כפולה מצוה על בי"ד להמיתם ומצוה

שיבווערד מן העולם, וזעיקר בה שיבווערו מן העולם. וכן הבחינה שנין שעושים שנתים המצות, תריין נחשב אורחה גיב אינה מתישבת. כי המודד הוא של המלאכה בתור מלאכה, וליש לומר שמה שעשאה בשנים בכדי שעייז לא יחללו את השבת, תריין אורחה.

חבאר יצחק מסתמך בהנחתו, שבשנים שעשאה יש איסור, גם על הפניי. אולם כל ראיתו היא אך ורק ממה שהביאו פסוק מיוחד בשנים ששחטו בשחוטאי חוץ ולא למדו מבעשותה. אולם כבר ראינו שהריטב"א הקשה קושיא זו ותירצה יפה, ואין שום ראיה שנשאר איסור תורה. ובכלל נראה כשנתבונן, שאם כי דרשה זו של בעשותה נאמרה בדין חטאת בכלל, לא מצינו בשום מקום שישתמשו בה חז"ל אלא בקשר לעניני שבת, והלא דבר הוא! ולזה נראה עיקר שכלל זה לא נאמר אלא לענין שיסודו באיסור מלאכה, ואין זה אלא בשבת ויהי"כ"ס. ומכאן אפשר להקיש לענין שביעית, אם לא נחלק כחילוקו הידוע של המתרש"ל. כי לשון בעשותה אינו נראה אלא לדברים שיש שם ענין למלאכה, אבל דבר אין לו עם שאר מצוות שבל"ת וכגון מטמם את הקטורת וכיו"ב.

והנה בקונטרס מיוחד אני עתיד להאריך אי"ה, אך לע"ע בהא נחתינו ובהא סלקינו, שאין להזינו ממקומה הנחת רבנו הרמב"ם ז"ל מהראשונים ז"ל ששנים שעשאה בזה יכול וזה יכול פטור אבל אסור מדבריהם, והוא כר"י, ולר"ש גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול פטור. ומעתה יש מקום להשתמש בשנים שעשאה בשימוש במכוניות הניידת.

ובאלו השוטרים היוצאים לאסור גנב שכבר תפסוהו אנשים ויש להעביר אותו למאסר שאל"כ יתחמק מידם, כאן אין באופן ישיר פקד"נ, אלא שקיים חשש כאמור שאם לא יהא טיפול במקרה כזה מטעם המשטרה יתרבו הגנבים בש"ק, וכבר הוזכר לעיל שגניבה ורציחה באים עכשו כאחד. והנה לעיל הבאנו מהרמב"ם המתיר הבאים להציל לחזור למקומם וכלי זיינם עליהם, שמא אם אתה מתמיר עליהם ימנעו מלבא פעם אחרת. שמענו מזה שגם חשש נפשות לע"ל מתיר ומ"מ אין הענינים שוים לגמרי. ראשית, מפני שאין כאן ברור למדי שסתם גנבים הם מרצחים, שיש מהם הנמלטים מיד כשמרגישים בהם בני אדם, ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גנבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם החוראות של הרבנות והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גנבות, ואיך נבא להתיר משום חשש זה שתרבינה גנבות.

ובכלל קשה להחליט על היתר מטעם חשש פקד"נ, שהרי ודאי יש איזה גבול גם לחשש פקד"נ. הנה הגאון רע"א ז"ל בשר"ת סי' ס' כותב: אלא ודאי אין כונת הר"ש דאיכא סכנה ממש או ספק סכנה אלא שאיכא כאב וצער טובא, ואפשר על צד הריחוק אחת מני אלף דיצמח מזה. דאף דאין אנו דנים אותו בכלל סכנה או ספק סכנה, מ"מ כיון דאיכא צד אפשרות לבא לזה קורא בלשון סכנה, וכנ"ל יעוי"ש, וכן הביא שם בכעין זה פרש"י שבת מ"ה. כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, ופירש"י סכנה יעוי"ש בשר"ת רע"א ז"ל. למדנו מכאן לכאורה: שאם האפשרות של סכנה היא אחת מני אלף אין זה אפילו בכלל ס' סכנה. והשאלה נשאלת הרי קיי"ל שאין הולכים בפקד"נ אחר הרוב, וא"כ כמה במאה יהיה הצד של סכנה עד שינחוג בו פקד"נ דוחה שבת? ואיזה גדרים נגדיר בזה? וע"כ לחלק שבמקרה

מפולת וכירב, הרי במפולת זו יש כוונת להמית, והספיקות אינם אלא צודדים אם מי שגמל שם הוא יהודי, שאז לא הולכים אחר הרוב ופקר'ג דוחה שבת. אבל אם עצם המחלה אינה מסוכנת רק באחוז אחד מני אלף אין הדין כך. ומ"מ הגדרה מדויקת אין לנו עדיין שהרי גם ספק פקר'ג דוחה שבת, ומעולם לא שמענו גם במחלה שהיא ס' פקר'ג שהוא דוקא במחצה על מחצה, וע"כ אפילו אם הרוב איננו סכנה מ"מ מחללין עליה את השבת. ומעתה צא ותן לי את המדה והקצב! וצ"ע בזה.

ומחמת חומר הענין לכאורה נראה שבכל מקרים מעין אלה נשתמש בכלל ששנים שעשאוה פטורים, שהוא לפי הנ"ל רק איסור מדבריהם. אלא שהדבר צריך בירור אם הצעה זאת היא מעשית ובת ביצוע.

ג) כתיבת רפורטים של מעשי פשע בשבת.

כתיבה זו אינה לפקו"ג אלא כהכנה לעריכת המשפט, במקרה של איות קטטה או של איות עברה אחרת, כמו כן במקרה של רצח. ועד כמה שיהא ערך חשוב למשפט עדיין אין בו בכדי לדחות את השבת בדאורייתא. ויש לברר על אפשרות כתיבה שלא יהא בה אלא איסור דרבנן.

והנה לכאורה הרי יש לפנינו דעת הרמ"א עפ"י האר"ז הפוסק שכתב גלחות (ר"ל כתב אותיות לטיניות) אינו איסור תורה, שכל הכתבים דרבנן חוץ לאשורית ויונית. אכן, כבר הרבו להשיב עליו ועל רבנו יואל ב"ר יצחק הלוי ז"ל. והנה כבר בחדש אדר ב' שנת תש"ח כתבתי ארוכות בענין זה בשביל קדושי כפר עציון הי"ד, וצ"ל. ומסקנתי היתה שכתב משיט"א לדעת המג"א ז"ל, "אפשר דפטור" ולדעת המחצית השקל ודאי פטור מן התורה. ובאשר לכתב גלחות כנ"ל, מי כהמחצית השקל נאמן בכל ביתו של המג"א ז"ל, וע"כ שחשב "אפשר" לדבר ברור אצל המג"א ז"ל. ומעתה אין לנו אלא שיטת רבנו יואל הלוי, האר"ז והגהות מיימוני שפטור עליו מן התורה. ונמצא שמי שאיננו איטר יד אם יכתב בשמאל בכתב משיט"א יותר עדיף מאשר יכתב בכתב גלחות, שהרי המג"א והמחצית ז"ל ראו את כל דברי הראשונים ז"ל. ואם כי חלילה לסמוך ע"ז להקל אם לא לצורך הגובל עם פקר'ג וכנ"ד, וכלום איסור דרבנן הוא דבר קל ח"ו, וכלשונו של הנוב"י, אבל בצירוף שני הדברים יחד, היינו משיט"א ויד שמאל החשב יחשב עד לודאי שאינו איסור תורה. ואם כי גם לצורך גדול כגון "ישוב א"י" לא התירו אלא ע"י גוי, בנידון שלנו שהוא צורך רבים גדול כגון במשפט פלילי חמור ובמקום שאין גוי מצוי אפשר להתיר. אולם בעבודה שגרתית של המשטרה, כגון רשימת הנכנסים לעבודה או קבלת חנושק ומסירתו בזה ודאי אין שום היתר, וניתנו דברים אלה להסדרה מערב שבת, באופן שלא יעשה בשבת שום דבר האסור בש"ק לשם זה.

וגם בכתיבה ההכרחית וכנ"ל, מן הראוי להשתמש נוסף על האופנים שהתכרו לעיל בדיו שאינו מתקיים יותר משבעה ימים ובדימוי לקשר. ומ"מ כל זה אינו אלא במשפטים פליליים חמורים, אבל לא לדברים קלי ערך.

בטיכוס הדברים :

א. נסיעה במכונית למקום שפרצה מריבה בין אנשים שיש לחשוש שזה יסתיים ברצח מותרת. אותו דבר מותרת הנסיעה להפזר מזימת גנבים, כשנתקבלה ידעה על אלמונים המסתובבים במסכות חשודות, לפי מה שמוסרים לנו שהמצב

ליום שההולכים לגנוב הם רובם ככולם מזוינים. והרי הם בבחינת לסטים מזוינים. אכן מכיון ששני דברים אלה הם לפי המצב השורר עכשו, יש לבחון מחדש מפעם לפעם אם לא נשתנו התנאים לטובה.

ב. ההיתר הוא רק להליכה למקום המעשה, אבל לאחר המעשה אסור לחזור במכונית ומוכרחים להשאר שם עד מוצאי שבת.

ג. מכוניות ניידות אסורות. במקומות שידוע שנוכחות משטרה עלולה למנוע התפרצות מותר להם לרכב על אפניים פשוטים (לא על אופנוע). במקרים מיוחדים יש לבחון את האפשרות של שימוש במכונית ע"י שנים שעשאוה.

ד. לענין מאסר בשבת יש להקל. אולם אם הגב נתפס בריחוק מקום מהמשטרה, יש להחזיקו שם ולא להסיעו במכונית אל מקום מאסר.

ה. טלפון. מותר לטלפן רק כשיש חשש לפקדון. לפ"ז מותר להודיע למשטרה על קטטה שפרצה כשזה עלול לגרום לשפיכות דמים. וכן מותר להודיע על אנשים חשודים הנראים מסתובבים לשם ביצוע גנבה.

ו. כתיבה בדברים הכרחיים, כגון רישום פ"כ במקרי רצח ואפילו של שוד מותר ביד שמאלית (למי שאינו איטר) ובכתב משיט"א (לא בכתב אשורי). ובמקום שזה אפשרי — בכתב שאינו מתקיים או בכתב שאינו ניכר עד שמסתחים אותו. בכל מקרים אחרים אסור בהחלט.

זהו מה שנראה לי. ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה ויאירו עינינו במאור התורה.